

Melih AYDEMİR

Dil – Medya – Algı ve Sanal Dünya

İnsan, yaşadığı dünyayı yalnızca fiziksel olarak deneyimlemez; aynı zamanda dili, düşünceleri ve çevresinden aldığı mesajlar aracılığıyla anlamlandırır. Bu nedenle gerçeklik, birey için çoğu zaman doğrudan görülen bir olgu olmaktan çok, zihinde oluşturulan bir yapı hâline gelir. Bu yapının oluşumunda dil önemli bir yere sahiptir. Dil, sadece iletişim kurmayı sağlayan bir araç değil; aynı zamanda bireyin düşünce sistemini şekillendiren temel unsurlardan biridir. İnsanlar olayları, kavramları ve toplumsal durumları kullandıkları dil aracılığıyla anlamlandırmaktadır.

Günümüzde dilin toplumsal etkisi, medya aracılığıyla daha güçlü bir boyut kazanmıştır. Medya; televizyon, gazete, internet ve sosyal medya gibi araçlarla bireylerin düşünce yapısını etkileyen önemli bir iletişim alanıdır. Özellikle haberler, reklamlar ve sosyal medya içerikleri yalnızca bilgi vermekle kalmaz; aynı zamanda insanların olaylara nasıl bakması gerektiği konusunda yönlendirici bir rol üstlenir. Medyada kullanılan dil, seçilen kelimeler ve görseller bireylerin algısını doğrudan etkilemektedir.

Algı, bireyin çevresindeki olayları yorumlama biçimidir. Ancak insanlar çoğu zaman olayları olduğu gibi değil, kendilerine sunulduğu şekliyle algırlar. Bu nedenle medya, algı oluşturma sürecinde oldukça güçlü bir araç hâline gelmiştir. Bir olayın “kriz”, “sorun” ya da “başarı” şeklinde sunulması, toplumun olaya karşı geliştireceği tutumu değiştirebilmektedir. Medya, olayları belirli bir bakış açısıyla sunduğunda bireylerin düşünce yapısını da yönlendirebilmektedir.

Teknolojik gelişmelerle birlikte medya anlayışı değişmiş ve sanal dünya günlük yaşamın merkezine yerleşmiştir. Özellikle internetin ve sosyal medya platformlarının yaygınlaşmasıyla birlikte insanlar artık bilgiye çok hızlı ulaşabilmektedir. Bunun yanında bireyler yalnızca bilgi tüketicisi değil, aynı zamanda içerik üreticisi hâline de gelmiştir. Ancak bu durum bazı sorunları beraberinde getirmiştir. Sanal ortamda yayılan yanlış bilgiler, manipülatif içerikler ve doğruluğu teyit edilmemiş haberler toplum üzerinde ciddi etkiler oluşturabilmektedir.

Sosyal medya platformlarında kullanılan algoritmalar, bireylerin ilgi alanlarına göre içerikler sunmaktadır. Böylece insanlar çoğunlukla kendi düşüncelerine yakın içeriklerle karşılaşmaktadır. Bu durum farklı görüşlerin görülmesini zorlaştırmakta ve bireylerin belirli düşünce kalıpları içerisinde kalmasına neden olmaktadır. Sanal dünyada bireyler, farkında olmadan kendilerine sunulan içeriklerin etkisi altında kalabilmektedir.

Bu durum literatürde “filtre balonu” kavramı ile açıklanmaktadır. Eli Pariser’e göre filtre balonu, internet algoritmalarının bireylere yalnızca ilgilerini çeken ve kendi düşüncelerini destekleyen içerikleri göstermesi sonucu oluşan dijital bir izolasyon ortamıdır. İnsanlar zamanla farklı düşüncelerden uzaklaşmakta ve yalnızca kendi görüşlerini doğrulayan bilgilerle karşılaşmaktadır. Bu durum, bireyin dünyayı tarafsız bir şekilde değerlendirmesini zorlaştırırken toplumsal kutuplaşmayı da artırabilmektedir. Özellikle sosyal medya platformlarında kullanıcıların sürekli benzer içeriklerle karşılaşması, algının yönlendirilmesini daha kolay hâle getirmektedir.

Sanal dünyanın bir diğer önemli özelliği ise hızdır. Dijital ortamda içerikler çok hızlı tüketilmekte ve insanlar düşünmeden tepki vermeye yönlendirilmektedir. Özellikle kısa videolar, başlıklar ve sloganlar insanların dikkatini çekmek amacıyla hazırlanmaktadır. Bu durum ise derin düşünmeyi azaltmakta ve yüzeysel bir iletişim ortamı oluşturmaktadır. İnsanlar artık uzun analizlerden çok kısa ve çarpıcı içeriklere yönelmektedir.

Dil kullanımındaki değişim de sanal dünyanın etkileri arasında yer almaktadır. Sosyal medya dili, günlük konuşma dilini önemli ölçüde değiştirmiştir. Kısaltmalar, (Merhaba yerine “Mrb”, “Tamam” yerine “Tm”, “Kendine iyi bak” yerine “Kib”), yabancı kelimeler (“like”, “story”, “trend”, “fake”, “cancel culture”) ve hızlı tüketilen ifadeler (“çok iyi”, “efsane”, “cringe”, “viral oldu”, “linç edildi”) iletişimin yapısını dönüştürmektedir. Bu durum bazı açılardan iletişimi kolaylaştırır da dilin zenginliğini ve anlam derinliğini azaltabilmektedir.

Medya ve sanal dünya aynı zamanda toplumsal algının şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır. Özellikle sürekli tekrar edilen içerikler zamanla insanlar tarafından doğru kabul edilmeye başlanmaktadır. Bir bilginin doğru olması değil, sürekli görünür olması çoğu zaman daha etkili hâle gelmektedir. Bu durum gerçek ile algı arasındaki sınırın belirsizleşmesine neden olmaktadır.

Bu noktada bireylerin medya okuryazarlığı becerisine sahip olması büyük önem taşımaktadır. İnsanların karşılaştıkları bilgileri sorgulaması, kaynak kontrolü yapması ve medya dilinin yönlendirici etkisini fark etmesi gerekmektedir. Aksi hâlde bireyler, medya ve sanal dünyanın oluşturduğu algının pasif bir parçası hâline gelebilmektedir.

Sonuç olarak dil, medya, algı ve sanal dünya birbirini etkileyen ve dönüştüren kavramlardır. Günümüzde bireyin en önemli sorumluluğu; karşılaştığı içerikleri sorgulamak, medya dilinin yönlendirici etkisini fark etmek ve gerçek ile algı arasındaki farkı ayırt edebilmektir. Çünkü insanlar çoğu zaman dünyayı olduğu gibi değil, kendilerine anlatıldığı biçimde görmektedir. Bu nedenle dilin gücünü doğru kullanmak büyük önem taşımaktadır. Nitekim Yaşar Kemal’in de söylediği gibi: “İnsanlar konuşa konuşa anlaşır; fakat bazen en büyük yalnızlık, aynı dili konuşup birbirini anlayamamaktır.”